

Estar a la gatzoneta

(ALDC, III, 616. Estar a la gatzoneta)

El concepte ‘arronsant les cames de manera que les natges toquin els talons’ (DIEC) coneix diverses motivacions: 1) Idea de ‘acotar-se’: *a la gatzoneta* (var. *a la gotzoneta* 78, *a la gotzó* 81, 82, *a la gatzó* 77, forma dissimilada), der. de *agotzonar-se* ‘acotar-se’, var. de *acotar-se*, *acotzar-se*, *acatxar-se* (*acotxada* 118), potser relacionades amb el llat. *COACTARE ‘ajuntar, estrènyer’ i *COACTICARE; *acotat* 27, 57, 64, 81 (var. *aclocat* 122), *acotxat* (var. *cotxat* 9, 89, 133, *acatxat* 173); *ajupit*, var. de *agepit*, format sobre *gep* (< llat. GIBBU) (var. *jupit*, *jopit*, amb afèresi, *atjupit*, *atjopit*, amb el verbal *jup* 43; *caminar ajupit* 135); *acogomat* 88, 91, 95, 97, der. de *cogoma* ‘varietat de bolet’ (< llat. CUCUMA ‘olla, tupí’), és a dir, “ajupit com un bolet” (DECat), amb possibles var. *acurumat* 96, *corromat* 92, *encogolat* 90, *cugullat* 90; *acrupit* 7, pres del fr. *accroupi*; *corcovat* 115, pres del cast. *corcovado*, der. del llat. hispànic CUCURVUS ‘encorbat’; *acossolat* 113, der. de *cosoll* ‘fonament’ (< llat. *CAUCIOLU, dim. de CAUCU ‘copa’), és a dir, ‘inclinat cap a la base del cor’; *en carcanyetes* 87, 94, 102, locució formada sobre l’arag. *carcaño* ‘retaló’ (< *calcaño* < llat. CALCANEUM ‘taló’, der. de CALCARE ‘trepitjar’).

2) Idea de ‘ajocar-se, estar a jóc, com fan les aus, arrupides per a dormir’: *ajocat*, der. de *jóc* (< germ. JUK ‘jou; perxa per a portar objectes’ → ‘perxa clavada a la part del galliner’ → ‘lloc on dorm l’aviram’) (var. *ajogada* 25, *atjocat* 129, 156; *atxocat* 99, 102, 162-165); *aclofat* (var. *clofat* 120, *acufolat* 110), potser d’un preromà CUFLARE, afi a CUBARE ‘covar’, o de l’onomatopeia del crit de la lloca (*clof-clof!*), amb les possibles var. *enxufat* 21, encreuament de *aclofat* i *escarxofat*; *atxufit* 131, amb canvi de sufix; *en cloquetes* 132, 134, 138 (o de *cloquetes* 131, *en claquetes* 138) sembla una adaptació cat. del cast. *en cuclillas* (< *cloquillas*, der. de *chueca*, per la posició de la lloca quan cova els ous [DIEC]), que també es troba sense adaptació a les loc. 93, 136, 160, 166.

3) Idea de ‘encongir-se’: *arrupit* 65, 66, 104, 121, 130, encreuament de *arronsar* i *ajupir/arrauir* (DECat); *arrufat* 70-72, 74, der. del llat. RUFUS ‘pèl-roig; pell rogenca’ i d’aquí ‘pell eriçada’ (DECat); *arrodit* 16, 22, der. de *roda*, en el sentit de ‘[una cosa] encongida, doblegant-se sobre ella mateixa’.

4) Idea de ‘assegut damunt els peus’: *assentat de punteta* 109, *sentat damunt els peus* 112, *fer cadireta* 117; amb comparació amb la manera habitual de seure un animal (*seure de gos* 21, *seure de ca* 22) o una persona exercint el seu ofici (*assegut de sastre* 13, *seure de pastor* 34); *enculat* 106 (var. *enculau a terra* 100), der. de *cul* (< llat. CULU); *acugussat* 105 s’hauria format a partir del *coc-coc* de les gallines (DECat).

5) Idea de ‘postura del cos de la persona en saltar del cavall’ (DECat): *aponat* (var. *aconat* 190), der. de *apeonat*, *apeunat*, *apaunat* (*peonar* ‘descavalcar’ s. XIV), amb monoftongació *eu, au > o* (var. *ponat* 190, *aponadet* 124, *aponnat* 182, *emponnat* 175, 179, *emponat* 185, *empolnat* 174, *apornat* 180, *empornat* 181, *apomponat* 177); encreuat amb *agepit* (*ajupit*), *agimponat*, *engimponat* 178, *engemponat* 155, 159, *atgemponat* 158, 172, 173, 176, 183, *atgimponat* 186, 188, *atjumponat* 187, *apuntxonat* 189, amb ensordiment i metàtesi; *atxombat* 108.

6) Altres: alg. *píspiris* 85 és manlleu al sard [*kulis*] *píspiris*, de formació infantil, jocosa (DES); *aplatusfat* 83, 84; *aclapat*, potser d’origen onomatopèic.

Respecte a la dimensió de les àrees notem la gran extensió de *ajupit*, l’adscripció val. de *aponat* i *agimponat*, la presència més o menys local de *ajocat* pel cat. continental, la mallorquinitat de *a la gatzoneta* i el sardisme *píspiris* en alguerès.

És normatiu *a la gatzoneta*, des del DG₁, 1932; *ajupir*, *acotar*, *acotzar* no tenen normativament el sentit específic de l’enunciat.